

УДК 334.722

DOI: <https://doi.org/10.32782/СМІ/2021-2-9>

Сагірова А.С.

кандидат економічних наук, доцент,
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЗА ДОПОМОГОЮ ІННОВАЦІЙ

Метою статті є дослідження сутності забезпечення економічної безпеки підприємницької діяльності, оскільки стабільність соціально – економічного розвитку, як на регіональному, так і на державному рівні, безпосередньо залежить від економічної безпеки кожного підприємства. В умовах економічної безпеки вирішальну роль в якості чинника економічного розвитку набуває інноваційна активність підприємства. У статті відбита роль інновацій в забезпеченні конкурентоспроможності і економічної безпеки підприємства. Особлива увага приділена впливу інновацій на конкурентні позиції підприємства. Зроблений висновок про необхідність формування сприятливих умов для інноваційного розвитку підприємств. Розглянуті і проаналізовані чинники, що впливають на стан інноваційної активності підприємства. Визначені умови розвитку інноваційного потенціалу підприємства і запропонований економічний механізм підвищення його інноваційної активності.

Ключові слова: економічна безпека; конкурентоспроможність; інновації; інноваційна активність; інноваційний потенціал.

Sahirova A.S.

State Higher Education Institution
«Pryazovsky State Technical University»

ENSURING ECONOMIC SAFETY WITH INNOVATION

In the dynamically developing global space, the issues of economic security of enterprises are quite relevant. Today, in Ukrainian realities, enterprises have to function in an uncertain and unstable market environment. Also, the increasing inflow of imported goods significantly complicates the stability of competitive positions of domestic enterprises. The difficulties of the Ukrainian economy are manifested in a decrease in both production volumes and qualitative characteristics of the proposed products. The technology of domestic production, the technical level of capital equipment, as a rule, is much lower than in industrially developed countries. If the modernization of production is sufficient to create new technologies quickly, it will be possible to justify these costs only by issuing and selling competitive products or services that the consumer is in demand. Competitiveness becomes the determining factor of ensuring economic security of the economic system and its sustainable development. The transition to an innovative model of development is not only a state task, but also a real, objectively existing need of any enterprise operating in a market economy. For an enterprise wishing to not only maintain its positions in the market, but also to strengthen them, it is necessary to introduce innovative approaches to all spheres of production and economic activity. One of the main threats in modern conditions of functioning of economic subjects of economic security of the enterprise is low innovative activity. This is due to the use of obsolete technologies, imperfect methods and forms of organization of production and management, the lack of tested mechanisms of innovative activity, ineffective scheme of interaction of scientific institutions with innovative structures, imperfection of the organizational and economic mechanism for mastering innovations and leads to an increase in production costs and low competitiveness of products. Increasing innovation activity is not only a problem of the enterprise itself, but also a problem of the state, because the lack of state support for innovative enterprises is the main obstacle to innovation. It is obvious that the basis for the manifestation of the innovative activity of the enterprise is the availability of the corresponding resource potential (financial, personnel, material, technical, information, etc.). However, in order to ensure that these resources are focused on the implementation of specific innovative technologies, it is necessary that the enterprise has the ability to effectively use these resources. This ability can be ensured at the state level, through organizational and managerial influences. Consequently, it is necessary to form an economic mechanism to increase the innovation activity of enterprises in the real sector of the economy. Thus, today, the innovative orientation of enterprises is a key tool for their competitiveness and economic security. To increase the level of economic security of the enterprise it is necessary to apply an innovative development strategy that will allow to form and strengthen business relations, acquire profitable market positions and increase the level of business activity of the enterprise. The innovative strategy of the company should be aimed primarily at producing competitive products, increasing production efficiency, implementing correct sales activities, earning high profits and becoming an insurance reserve, the availability of which is an obligatory factor of the company's economic security.

Keywords: economic security; competitiveness; innovation; innovative activity; innovation potential.

Актуальність проблеми. Питання економічної безпеки підприємств набувають все більшу актуальність в глобальному просторі, що динамічне розвивається, оскільки, підприємствам доводиться функціонувати в умовах невизначеного і нестабільного ринкового середовища. Також, приплив імпортованих товарів, що збільшується, істотно ускладнює стійкість конкурентних позицій вітчизняних підприємств. Складнощі української економіки проявляються в зниженні як обсягів виробництва, так і якісних характеристиках пропо-

ваної продукції. Технологія вітчизняного виробництва, технічний рівень капітального обладнання, як правило, значно нижче, ніж в індустріально розвинених країнах. Але навіть якщо досить оперативне здійснювати модернізацію виробництва, утворювати нові технології, виправдати ці витрати можливо буде тільки за рахунок випуску і реалізації конкурентоздатної продукції або послуги, що має попит у споживача.

Конкурентоспроможність є узагальнюючим інтегральним показником, що дає змогу обирати кращий

з об'єктів, які підлягають оцінюванню за її рівнем. Доцільно стверджувати про існування поняття конкурентоспроможності підприємництва, яке фактично є частиною поняття «економічна безпека підприємства». Конкурентоспроможність відображає лише реальний стан розвитку та ефективності функціонування підприємницького середовища. Отже, є зв'язок між посиленням конкурентоспроможності підприємства та підвищенням рівня його економічної безпеки.

Стратегічні засади управління розвитком підприємства загалом та його конкурентоспроможністю зокрема, мають формуватися на загальнодержавному рівні. Конкурентоспроможність стає визначальним чинником забезпечення економічної безпеки господарської системи і її стійкого розвитку. Тому перехід на інноваційну модель розвитку – це не лише державне завдання, але і реальна, об'єктивно існуюча потреба будь-якого підприємства, що функціонує в умовах ринкової економіки [1, с. 28].

Проте, для підприємства охочого не лише зберегти свої позиції на ринку, але і зміцнити їх, потрібне впровадження інноваційних підходів в усі сфери виробничо-господарської діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню інноваційного потенціалу підприємства на предмет його економічної безпеки значна увага приділена в роботах багатьох сучасних вчених і економістів, таких як А.И. Абалкин, Е.С. Беляева, С.В. Валдайцев, С.Ю. Глазьев, Ф.Ф. Глисин, В.Я. Горфинкель, В. Елисеєв, Г.И. Жиц, Н.Д. Кондратьев, А.І. Татаркин, А.А. Трифилова, Г. Менш, Д. Нортон, М. Портер, Б. Твисс, А. Шенхар, и др.

Проблемам визначення інноваційного розвитку та його складових частин приділено значну увагу у роботах багатьох зарубіжних та вітчизняних вчених: Т.Г. Логутової, К.В. Філіпової, Т.Й. Товта, М.В. Давидової, О.В. Марченко, Ж.А. Говорухи, Л.Г. Смоляр, О.В. Ареф'єва, А.Є. Воронкова, А.В. Гриньов, А.П. Гречан, С.М. Ілляшенко, І.М. Репіна, О.І. Олексюк, Н.І. Чухрай, Н. Краснокутської, О. Кузьміна, С. Ягудіна, Р. Акоффа, П. Друкера, Р. Фостера, Й. Шумпетера та інших. Проте сьогодні низка питань з уточнення та поглиблення визначення інноваційного розвитку та побудови системи його складових частин залишається недослідженою та потребує детального вивчення.

Метою статті є дослідження сутності забезпечення економічної безпеки підприємницької діяльності, оскільки стабільність соціально-економічного розвитку, як на регіональному, так і на державному рівні, безпосередньо залежить від економічної безпеки кожного підприємства.

Викладення основного матеріалу дослідження. Економічна безпека підприємства – це забезпечення найбільш ефективного використання ресурсів суб'єкта господарювання для запобігання загрозам і створення умов для стабільного функціонування основних його елементів; результат комплексу складових, орієнтованих на усунення фінансово-економічних загроз функціонування та розвитку підприємства і забезпечення його фінансової стійкості й незалежності, високої конкурентоспроможності технологічного потенціалу, оптимальності та ефективності організаційної структури, правового захисту діяльності, захисту інформа-

ційного середовища, комерційної таємниці, безпеки персоналу, капіталу, майна та комерційних інтересів [2, с. 56].

Важливо також зазначити, що економічно безпечним може вважатися такий стан господарської діяльності підприємства, за якого забезпечується його надійний захист від зовнішніх та внутрішніх факторів, що загрожують його функціонуванню та існуванню, а економічно стійким – можливість функціонувати в режимі, прийнятному для стратегічного плану розвитку підприємства.

У свою чергу, належний рівень економічної безпеки підприємства в державі сприяє її економічному зростанню, підвищенню конкурентоспроможності економіки, поліпшенню експортного потенціалу, формуванню раціональної галузевої структури, поліпшенню рівня життя і доходів населення, зростанню інвестиційної привабливості економіки тощо.

Зазначені позитивні наслідки забезпечення високого рівня економічної безпеки підприємства країни є вагомим чинником національної економічної безпеки та забезпечення її базових компонентів (фінансової, соціальної та демографічної, інноваційно-технологічної, продовольчої, зовнішньоекономічної, екологічної та енергетичної безпеки).

Метою забезпечення економічної безпеки підприємства є захист його власності і співробітників від джерел зовнішніх і внутрішніх загроз безпеки, запобігання причинам і умовам, що породжують їх. Для кожного підприємства «зовнішні» і «внутрішні» загрози суто індивідуальні (залежно від галузі, масштабу діяльності, сфери діяльності) [3].

Оскільки характерною рисою розвитку сучасної економіки є домінування інновацій, як чинника, що забезпечує конкурентоспроможність, економічне зростання і економічну безпеку підприємству в довгостроковій перспективі. Отже, стійкість конкурентних позицій національних підприємств може бути досягнута за допомогою активізації інноваційних процесів, які у свою чергу забезпечать конкурентні переваги їх продукції на відкритому вітчизняному і світових ринках.

У економічній літературі існують різні трактування поняття «інновації»: як процесу, системи, зміни і результату.

Як процес, постійно поновлюваний і невичерпний, який знаходить вираження у впровадженні нової техніки і технології, в зміні організаційних структур, методів управління і т.д.

Як система, що виробляє нововведення і здатна породити технічний, соціальний, економічний ефекти.

Як результат створення нововведення, коли відбувається впровадження в практику нових ідей, відкриттів і винаходів, наукових рішень, патентів, інформації і інших інтелектуальних нововведень. Цей результат зазвичай проявляється у вигляді продукту або процесу.

Як зміну, здатну задовольняти ринковий попит.

Проте, у більшості наукових робіт переважає погляд на категорію «інновація» як на повний цикл впровадження наукової розробки в кінцевий продукт, тобто інновація – це процес створення і впровадження у виробництво, в соціальну сферу наукових розробок, що дає економічний і соціальний ефект. Багато дослідників вказують на головне в розумінні інновації – принципову новизну ідеї, впровадженої у виробництво [4].

В зв'язку з цим, розглянемо існуючі визначення інноваційної діяльності.

Інноваційна діяльність – це діяльність, спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень і розробок для розширення і оновлення номенклатури і поліпшення якості продукції (товарів, послуг), що випускається, вдосконалення технології їх виготовлення з подальшим впровадженням і ефективною реалізацією на внутрішньому і зарубіжних ринках, що припускає цілий комплекс наукових, технічних, технологічних, організаційних, фінансових і комерційних заходів, які у своїй сукупності призводять до інновацій [5, с. 245].

Інноваційна діяльність – цілеспрямована діяльність суб'єктів підприємництва відносно конструювання, створення, освоєння і виробництва якісно нових видів техніки, предметів праці, об'єктів інтелектуальної власності (патентів, ліцензій та ін.), технологій, а також впровадження досконаліших форм організації праці і управління виробництвом, що характеризується інноваційною активністю і мірою участі підприємства в здійсненні інноваційної діяльності впродовж певного періоду часу.

Поняття інноваційної діяльності нерозривно пов'язане з поняттям інноваційної активності. Багато дослідників ототожнюють інноваційну активність з інноваційною діяльністю, хоча ці поняття мають різне сутнісне значення, оскільки діяльність є заняттям або сукупністю дій, у свою чергу активність припускає участь в діяльності.

Інноваційна активність – це комплексна характеристика її інноваційної діяльності, яка включає сприйнятливості до новацій, засновану на компетенції в питаннях прогресу в цьому виді діяльності, міра інтенсивності здійснюваних дій по трансформації новації і їх своєчасність, здатність мобілізувати потенціал необхідної кількості і якості, у тому числі його приховані сторони, здатність забезпечити обґрунтованість вживаних методів, раціональність технології інноваційного процесу по складу і послідовності операцій [6].

У сучасних умовах функціонування суб'єктів господарювання однією з основних загроз економічної безпеки підприємства являється низька інноваційна активність. Це обумовлено застосуванням застарілих технологій, недосконалими методами і формами організації виробництва і управління, відсутністю відпрацьованих механізмів впровадження інновацій, неефективною схемою взаємодії наукових установ з структурами по впровадженню інновацій, недосконалістю організаційно-економічного механізму освоєння інновацій і веде до росту собівартості і низької конкурентоспроможності продукції. Підвищення інноваційної активності є не лише проблемою самого підприємства, але і проблемою держави, оскільки відсутність державної підтримки інноваційних підприємств є перешкодою введення інновацій. Таким чином, доцільно виділити основні групи чинників, що впливають на інноваційну активність як на рівні країни, так і на рівні підприємства. До них відносяться:

1. Науково-освітній потенціал, представлений мережею академічних інститутів і національними дослідницькими університетами, що проводять фундаментальні дослідження і прикладні розробки в інтересах учасників інноваційної діяльності.

2. Нормативно-правовий аспект, який передбачає наявність актуальної нормативно-правової бази, необхідної для розвитку інноваційної діяльності: закон про інноваційну діяльність, стратегії розвитку галузей, цільові програми розвитку інноваційної діяльності, програми інноваційного розвитку підприємств та ін.

3. Організаційний аспект, який заснований на впровадженні сучасних методів управління виробництвом і процесами на підприємствах; використанні моделі аутсорсинга; формуванні корпоративних механізмів і структур, сприяючих створенню і впровадженню інновацій.

4. Інституціональний аспект припускає наявність розвиненої освітньої, науково-технічної і інноваційної інфраструктури.

5. Виробничий аспект включає розвинену систему менеджменту якості; виробничо-технологічну базу підприємств і організацій, що відповідає сучасним вимогам по продуктивності, надійності, здатності функціонувати в інформаційному середовищі на галузевому рівні і що забезпечує ефективний контроль якості вироблюваної продукції; розвинену промислову інфраструктуру підприємств, яка включає: конструкторські підрозділи, випробувальні комплекси та ін.; належний стан основних фондів і рівень їх зносу; необхідну інженерну і транспортну інфраструктуру; динаміку обсягів виробництва; загальне число робочих місць на підприємстві; диверсифікацію виробництва; реалізацію програм технічного переозброєння і модернізації виробництва, на основі ресурсозберігання і підвищення екологічності виробництва.

6. Кооперація і співпраця відображає співпрацю підприємств певної галузі з ведучими профільними вищими і середніми навчальними закладами, науководослідними організаціями; кооперацію підприємств і науково-освітніх установ з українськими і зарубіжними партнерами, з науковими і освітніми організаціями, інститутами розвитку і організаціями інноваційної інфраструктури, фінансовими інститутами, з компаніями малого і середнього бізнесу.

7. Кадровий і соціальний аспект включає забезпеченість підприємств працівниками з різними рівнем освіти і кваліфікації; чисельність зайнятих на підприємствах галузі (основні виробничі робітники, допоміжні робітники, керівники, фахівці і службовці); організовану систему соціального захисту і доступу працівників підприємств і організацій до усіх необхідних соціальних послуг; екологічність процесу виробництва і утилізації відходів, стан громадської безпеки; розвинена система підготовки і підвищення кваліфікації кадрів; забезпечення ефективної системи мотивації і стимулювання праці працівників, механізмів стимулювання креативності студентів, аспірантів, співробітників підприємств і організацій, у тому числі участь в професійних конкурсах, олімпіадах, змаганнях.

8. Маркетинговий аспект об'єднує затребуваність продукції внутрішнім і зарубіжним ринками; обсяг державного замовлення; місткість ринку; долю підприємств галузі на відповідному сегменті ринку; рівень конкурентоспроможності підприємства галузі, рівень конкуренції на ринках і темпи росту ринків.

9. Економічний і фінансовий аспект передбачає фінансову підтримку інноваційного розвитку підприємств; стійкий їх фінансовий стан; інвестиційний клімат.

10. Інформаційний аспект відбиває впровадження інформаційних технологій в управління виробництвом; забезпечення доступності інформації про діяльність об'єктів інноваційної інфраструктури; використання сучасних інформаційних технологій в діяльності підприємств.

Для як найповнішої економічної оцінки інноваційної активності на рівні фірм необхідно враховувати показники кожної з виділених аспектів, оскільки чинники кожного з них роблять значний вплив на рішення фірми брати участь в інноваціях, при цьому не маючи строгої функціональної залежності між один з одним. Найбільший рівень інноваційної активності підприємств відзначається у разі, коли наявність сприятливих соціально-економічних і інституціональних умов поєднується з наявністю внутрішніх стимулів у суб'єктах підприємництва до здійснення інновацій. Вочевидь, що основою для прояву інноваційної активності підприємства є наявність у нього відповідного ресурсного потенціалу (фінансового, кадрового, матеріально-технічного, інформаційного і ін.). Проте для того, щоб ці ресурси були орієнтовані на реалізацію конкретних інноваційних технологій, необхідно, щоб підприємство мало здатність ефективно використати ці ресурси. Така здатність може бути забезпечена на державному рівні, за допомогою організаційно-управлінських дій.

Отже, потрібне формування економічного механізму підвищення інноваційної активності підприємств реального сектора економіки. Економічний механізм підвищення інноваційної активності підприємств реального сектора економіки повинен включати:

1. Стратегічне управління інноваціями (передбачає зміни в економічній ситуації і орієнтоване на досягнення майбутніх результатів через створення і освоєння нововведень; напрямлене на розробку заходів, програм, проектів досягнення намічених цілей, виходячи з потенціалу НДДКР, виробничого потенціалу підприємств, зовнішніх і внутрішніх чинників, потреб споживачів у нововведеннях).

2. Планування інновацій. Припускає сукупність інструментів, правил, інформації і процесів, спрямованих на досягнення кінцевої мети. Сюди відноситься планування НДДКР, розробка планів освоєння нововведень у виробництві.

3. Система фінансування інноваційних процесів. Забезпечує багатоканальність джерел вступу фінансових ресурсів, принципи вкладення засобів, що акумулюються, механізм контролю за використанням інвестицій, їх зворотність і оцінку ефективності інноваційних проектів.

4. Оподаткування організацій і підприємств, що створюють і освоюють нововведення. Тут чимала роль відводиться державі, наприклад, надання податкових пільг підприємствам, що проводять модернізацію свого виробництва і зниження митних зборів на устаткування, що було придбане за кордоном, в цілях оновлення основних фондів і виходу на новий рівень розвитку.

5. Страхування інноваційних ризиків. Страхування інновацій дозволяє відшкодувати збиток інтелектуальному і виробничому капіталу при настанні несприятливих подій; покрити непрямі збитки (недоотриманий прибуток), пов'язані зі здійсненням інноваційної діяльності; захистити фінансові кошти (інвестиційний

кредит), що інвестуються в сферу інновацій; відшкодувати збиток, заподіяний інноваційним підприємством третім особам (професійній і цивільній відповідальності), захищеним страховою компанією; відшкодування збитку життю, здоров'ю, працездатності у разі настання випадкових подій в життєдіяльності персоналу як учасників інноваційної діяльності [7].

6. Стратегічний і тактичний інноваційний маркетинг. Припускають підтримку конкурентоспроможності підприємства і освоєння нових ринків збуту шляхом вивчення ринку, управління і регулювання виробництва і збуту інноваційного продукту, інноваційних технологій;

7. Ціноутворення на інноваційну продукцію і послуги. Побудова цінової політики підприємства на інноваційну продукцію. Чинники впливають на ціноутворення: тип ринку, стратегія підприємства, пропозиція і попит, рівень доходів покупця, державні регулятори і т.п.

8. Державна підтримка і стимулювання інноваційної підприємницької діяльності. В Україні останні роки не приділяється належної уваги цьому пріоритетному напрямку розвитку економіки. В результаті акціонування і приватизації науково-дослідна сфера багатьох галузей була зруйнована. Державну підтримку слід сконцентрувати на фінансуванні цільових інноваційних програм, дослідно-виробничих господарств, де проводиться перевірка практичного застосування науково-технічних розробок в конкретних умовах. Бюджетні кошти доцільно надавати також тим підприємствам, які роблять конкурентоздатну продукцію, що має стійкий попит.

Таблиця 1
Рівень глобальної конкурентоспроможності і інноваційного розвитку провідних країн (місце країни в рейтингу з 144 країн) [8]

Країна	Місце у рейтингу	
	Глобальна конкурентоспроможність	Інноваційний розвиток
Швейцарія	1	1
Сінгапур	2	8
Фінляндія	3	2
Швеція	4	4
Нідерланди	5	9
Німеччина	6	7
США	7	6
Великобританія	8	10
Гонконг	9	26
Японія	10	5
Катар	11	19
Данія	12	12
Тайвань, Китай	13	14
Канада	14	22
Норвегія	15	15
Австрія	16	13
Бельгія	17	11
Саудівська Аравія	18	29
Республіка Корея	19	16
Австралія	20	23

Джерело: складено автором

Проте, наявність тіньової економіки, корупція, низький рівень економічної безпеки українських підприємств ставлять під загрозу як реалізацію політики модернізації, впровадження інновацій і залучення інвестицій в економіку країни, так і економічну безпеку держави в цілому. Багато країн дотримуються погляду, що безперспективно і небезпечно інвестувати кошти в країні, де не працюють державні закони, не створені умови для розвитку інноваційної діяльності, відсутні гарантії безпеки власності і особи. Приведений в таблиці 1 рейтинг показує, що існує прямий взаємозв'язок між рівнем конкурентоспроможності країни на світовій арені і розвитком інновацій в країні.

Тобто, держави з високим рівнем інноваційного розвитку, займають лідируючі позиції і світі. Відповідно, для того, щоб держава могла стати «провідною світовою державою» XXI століття, що займає передові

позиції в глобальній економічній конкуренції, необхідно сфокусувати національну політику на розвитку інновацій.

Висновки. Таким чином, сьогодні, інноваційна спрямованість підприємств виступає ключовим інструментом їх стійкості і економічної безпеки. Для збільшення рівня економічної безпеки підприємства необхідно застосовувати інноваційну стратегію, яка дозволить сформувати і зміцнити ділові стосунки, придбати рентабельні ринкові позиції і підвищить рівень ділової активності підприємства. Інноваційна стратегія підприємства має бути спрямована передусім на випуск конкурентоздатної продукції, збільшення ефективності виробництва, здійснення коректної збутової діяльності, отримання високого прибутку і стане страховим заділом, наявність якого є обов'язковим чинником економічної безпеки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Біла С.О., Захаров І.М. Стратегічні пріоритети міжнародного співробітництва України та ЄС у сфері сталого розвитку. *Стратегія розвитку України. Науковий журнал*. 2017. № 2. С. 27–34.
2. Экономическая безопасность промышленных предприятий : Монография / Т. Г. Логутова, Э. В. Камышникова. Мариуполь : ГВУЗ «ПГТУ», 2013. 230 с.
3. Економічна безпека підприємства. «Електронний навчальний посібник». URL: http://posibnyky.vntu.edu.ua/ekon_bezp_Nebava/rozd1.html.
4. Бібліотека економіста: інноваційний менеджмент. URL: <http://library.if.ua/books/4.html>.
5. Куксова І.В., Анисимов Ю.П., Журавлев Ю.В. Роль інноваційного потенціала в системі управління економічної безпекою підприємств. *Вестник ВГУИТ*. 2015. № 2 (64). С. 243–246.
6. Реутов А.Ю. Практическая интерпретация количественной оценки инновационной активности организации. URL: <http://journals.tsu.ru/uploads/import/865/files/352-160.pdf>.
7. Натальин А.А., Новикова Т. Н. Развитие страхования рисков инновационного предпринимательства. Молодой ученый. 2015. № 12. С. 465–467. URL: <https://moluch.ru/archive/92/20288>.
8. The Global Competitiveness Report 2017–2018: World Economic Forum, 2017. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2017-2018>.

REFERENCES

1. Bila S.O., Zakharov I.M. (2017) Stratehichni priorytety mizhnarodnoho spivrobitnytstva Ukrainy ta YeS u sferi staloho rozvytku [Strategic priorities of Ukraine-EU international cooperation in the field of sustainable development]. *Stratehiia rozvytku Ukrainy*, no. 2, pp. 27–34. (in Ukrainian)
2. Lohutova T.H., Kamyshnykova E.V. (2013) Ekonomicheskaya bezopasnost promyshlennykh predpriyatiy [Economic security of industrial enterprises]. Mariupol: GVUZ PSTU. (in Ukrainian)
3. Ekonomichna bezpeka pidpriemstva [Economic security of the enterprise]. Elektronnyi navchalnyi posibnyk. Available at: http://posibnyky.vntu.edu.ua/ekon_bezp_Nebava/rozd1.html. (in Ukrainian)
4. Biblioteka ekonomista: innovatsiinyi menedzhment [Library Economist: Innovation Management]. Available at: <http://library.if.ua/books/4.html>. (in Ukrainian)
5. Kuksova Y.V., Anysymov Yu.P., Zhuravlev Yu.V. (2015) Rol innovatsionnogo potentsiala v sisteme upravleniya ekonomicheskoy bezopasnostyu predpriyatiy [The role of innovation potential in the system of economic security management of enterprises]. *Vestnyk VHUUT*, no. 2(64), pp. 243–246. (in Ukrainian)
6. Reutov A.Iu. Prakticheskaya interpretatsiya kolichestvennoy otsenki innovatsionnoy aktivnosti organizatsii [Practical interpretation of the quantitative assessment of the organization's innovation activity]. Available at: <http://journals.tsu.ru/uploads/import/865/files/352-160.pdf>. (in Ukrainian)
7. Natalyn A.A., Novykova T.N. (2015) Razvitiye strakhovaniya riskov innovatsionnogo predprinimatelstva [Development of insurance of risks of innovative entrepreneurship]. *Molodoy ucheniy*, no. 12, pp. 465–467. (in Ukrainian)
8. The Global Competitiveness Report 2017–2018: World Economic Forum, 2017. Available at: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2017-2018>. (in Ukrainian)